

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարեկանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 7 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

Խմագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տոն օրերէն).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաբանչիւր ըստ ին 2 կոպեկի.

Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագիրներ. Հայոց հարցը և դիտարկումներ.
Մարկիզ Սուրբիլիի ձառը. Անգլիական մամուլը
և հայոց հարցը. Ներքին Տեսչութիւն. Մատենադարան.
Նամակ Պետերբուրգից. Նամակ Մոսկւայից.
Նամակ վաղարշապատից. Նամակ խմբագրութեան.
Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.
— ԱՐՄԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կերպոնի ձառը.
Նամակ Աւստրիայից. — ՀԵՌԱՊՈՐՏՆԵՐ. —
ԲՈՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱ.
ԿԱՆ. Թիֆլիսի ծովագետները.

ՀԵՌԱՊՈՐՏՆԵՐ

(Ռուսաց գործակալութեան)

Բերլին, 7 նոյեմբեր. «Կեօյնի Լրագիրը» հաղորդում է, որ գերմանական կառավարութիւնը, պետութիւններին կոմս Գոլուխովսկիի կողմից արած առաջարկութիւնների հետ համարեա միաժամանակ իր պարզեց համարեց խորհուրդ տալ սուլթանին ուղարկութեան անել պետութիւնների ստրկագրական պահանջները և ծայրայեղ ջանքեր գործ դնել՝ կարգը վերականգնելու համար քաղաք-Ասիայում: Գերմանական կառավարութիւնը չէր ծածկում, որ Եւրոպայում գնալով տարածվում է այն կարծիքը, որ այժմեան անիշխանական դրութեան շարունակութիւնը Թիւրքիայում համապատասխան չէ եւրոպական շահերին: Ստացված պատասխանից երեւում է, որ սուլթանը կտարաբերապէս հասկանում է դրութեան ծանրութիւնը:

Կ. Պոլիս, 7 նոյեմբեր. Հիւսիսային Սիւրիայում թշնամական շարժումը դեպի քրիստոնեաները շարունակվում է: Հաղորդում են նոր կտորածների մասին Հայէպի շրջականներում: Զօրքն սպառազինումը շարունակվում է, որքան ներում են ֆինանսական դժուարութիւնները: Եթէր նաեւ զօրքեր են փոխադրում դեպի Ալեքսանդրէտտա: Չնայ նաեւ անկախ միջոցներ կարգը վերականգնելու համար էրզրումի վիլայէտում: Կա ընդհարում առաջ բերեց Թիւրքաց զօրքերի և քրիստոնէի մէջ: Հաղորդում են սարսափելի աւերմունքների մասին, որ կատարել են վեց վիլայէտների քրիստոնէ Գերմանի և Ալաշկերտի շրջականներում:

Վիեննա, 8 նոյեմբեր. Պետութիւններին հաւաքական գործողութեան մասին Արեւելքում՝ «Neue Freie Presse» հաղորդում է. «Ռուսաստանը յայտնեց, որ չէ կարող ընդունել Գոլուխովսկու առաջարկը»:

կոթիւնը. բայց այս պատճառով հարկաւոր չէ կարծել, թէ բաւարար ելքը անկարելի պէտք է համարել: Համարձակութիւն չի լինի յուսալ, որ Գերմանիան այն դեպքում, եթէ քաղաքական հօրիզոնը միջին—որ սակայն շատ քիչ հաւանական է—կը յայտնէ իր կարծիքը:

«Այս տեղեկութեան վերաբերմամբ պաշտօնական «Fremdenblatt» լրագիրը նշեց, որ Ռուսաստանը առանձին նշանակութիւն է տալիս բոլոր պետութիւններին միահամուռ գործողութեան: Սկզբունքով նա համաձայն է Կ. Պոլսում աւելացնելու պահանջներին թիւրք և ինքն առաջինն եղաւ, որ կարգադրեց այնտեղ ուղարկել երկրորդ պատերազմական նաւը: Այսպէս ուրեմն Ռուսաստանն իրապէս միւս պետութիւնների հետ միևնույն ուղղութեան է հետևում, ինչպէս և սկզբունքով նա ընդհանրապէս համաձայն է նրանց հետ: Այս պետութիւն այնպէս եռանդուն կերպով չէր պահանջում հայկական կառավարութիւնների դադարումը՝ ինչպէս Ռուսաստանը: Այս անակէտից ուստաց կառավարութիւնը ամենամեծ օրինապահ հովանավոր միացաւ Աւստրո-Ունգարիայի առաջարկութիւններին: Ռուսաստանի հայտնաբերումը Աւստրո-Ունգարիայի կառավարութեան հայեաղքներից տարբերվում են միայն առաջարկված միջոցները իրագործելու եղանակի նկատմամբ»:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՄԱՐ ԵՒ ԴԻՊԼՈՄԱՏԻԱ

ԶԷՅԺՈՒՆԻ ԱՍՍՏԱՄԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԶԷՅԺՈՒՆԻ գործերի մասին Լժնդոնի թիւրքաց դեսպանութիւնը հետեւեալ տեղեկութիւններն է ստացել: «Հայկական ապստամբութեան լուրը ԶԷՅԺՈՒՆԻ չլինում հաստատվում է: Այդ չլինումը լինում է և խիստ հայ ազգայնականութիւն ունի: Թիւրքերը այնտեղ փառաբանութիւն են կազմում և այդ պատճառով ենթարկվում են հայերի ամեն տեսակ բռնութիւններին: Ապստամբութիւնը ճնշելու համար երկի բազմակի զօրաբաժին կը պահանջվի: Կարծում են, որ թիւրքաց զօրքերը զօրեղ դիմադրութեան կը հանդիպեն, որովհետև թշնամին լաւ դիմադրված է և գիտէ պատերազմական գործը: Հաստատվում են, որ հայ եպիսկոպոսը կարգադրեց եկեղեցիները և

վանքերը բերդերի փոխարինել և նրանց մէջ կենտրոնացրեց վստողի և մթերքների մեծ պաշարներ»:

Օգնական զօրքեր

Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ «Babel» նաւով Զմիւռնիայից պէտք է օգնական զօրքեր ուղարկվեն Ալեքսանդրէտտա, որոնք պէտք է միանան ԶԷՅԺՈՒՆՈՒՄ և Մարաշում գործող զօրքերին:

Գերմանիայի միջնորդութիւնը

«New York Herald» լրագիրն Բերլինից հաղորդում են, որ Բ. Գուռը զիմեց գերմանական կառավարութեանը՝ ինչպէս իր միջնորդը դեր կատարելու:

Սպանիայի հետեւանքը

Պարիզից հեռագրում են. «Երբ ֆրանսական զեապան Կամբոն իմացաւ, որ Գիւրքերի ֆըրանսական հիւպատոսութեանը վտանգ է սպառնում, իսկոյն յայտնեց Բ. Գուռը, որ եթէ հիւպատոսութիւնը փնտրվի, ինքն կը պահանջի վաւի դուլը և ֆրանսական զօրքերով կը դրաւի Ալեքսանդրէտտա: Կա դեռ Գիւրքերի ժամանակն էր: Վախեցած վիզիրը վաղեց պալատ, և երկու ժամից յետոյ հանդատութիւն էր տրուում Գիւրքերին»:

Հայաստանի գրաւումը

«Nord» լրագիր մէջ տպված է հետեւեալ նկատողութիւնը. «Անգլիական և աւստրիական լրագիրները վերադարձեցին իրանց նախկին առակները այն բանի մասին, որ իբր թէ մեծ պետութիւնները թոյլ են տալիս Ռուսաստանին զօրքերով գրաւել Հայաստանը: Ռուսաստանը երբեք չէ ձգտել, մի քանի ուրիշ պետութիւնների նման, ձեռք գցել օսմանեան նահանգները իբր թէ բազմաթիւթիւնը գրաւման պատրուակով և այժմ էլ ամենին չէ մտածում իր վրա վերջին մի այդպիսի բեռ: Նա մինչև անգամ կատարելով իր պարտքը, որ ամենամեծ պատրուակով ենթարկվում են հայերի ամեն տեսակ բռնութիւններին: Ապստամբութիւնը ճնշելու համար երկի բազմակի զօրաբաժին կը պահանջվի: Կարծում են, որ թիւրքաց զօրքերը զօրեղ դիմադրութեան կը հանդիպեն, որովհետև թշնամին լաւ դիմադրված է և գիտէ պատերազմական գործը: Հաստատվում են, որ հայ եպիսկոպոսը կարգադրեց եկեղեցիները և

Վ. Ե. Ջիւնի դէպքը

«Daily News» լրագիր Կ. Պոլսի թղթակիցը նոյեմբերի 7-ից հաղորդում է. «ԶԷՅԺՈՒՆԻ վերաբերեալ վերջին տեղեկութիւններից երևում է,

որ թիւրքաց զօրքը դեռ տեղ չէ հասել և չէ ազատել պաշարված թիւրք զինուորներին: Քիւրդները այժմ այրում են խարբերակ չուրջ եղած գիւղերը: Եւրոպացիները սաստիկ երկիւղ են կրում այնտեղ եղած իրանց ազգականների մասին: Գաղտնագիր մի նամակ, որ ստացված է Լիզն-կայից, հաղորդում է, որ այնտեղ կոտորվել է մինչև 2,000 հայ»:

Ժողով

Նոյեմբերի 6-ին Կ. Պոլսում տեղի ունեցաւ միացեալ ժողովը, որ կազմել էին թիւրքաց մի-նիստները մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչների հետ, և որը զբաղված էր վերջին անցքերի քննութեամբ: Պետութիւնները յիշեցնելով 1860 թվի եւրոպական զօրքերի Միւրիա դուրս բերելը, յայտնեցին, որ նոյնը կարող է տեղի ունենալ այժմ, եթէ հաստատ միջոցներ գործ չը զբոյն կոտորածներին վերջ տալու:

ՄԱՐԿԻԶ ՍՍԼՈՒԹԻՐԻԻ ՃԱՌԸ

(Հայոց հարցի մասին)

Նոյեմբերի 9-ին (նոր տոմարով) շաբաթ օր, քրիստոնեական միսիոս-նախագահ Սուրբիլի Լօրդէր Վիլկինի բանկէտում հետեւեալ ձառն արտասանեց,

«Պարոններ. Անցեալ տարվայ ընթացքում մեզ մեծ հուզ էին պատճառում հեռու Արեւելքում տեղի ունեցած անցքերը: Ես յոյս ունեմ, որ այդ երկրներում խաղաղութիւնը վերականգնված կը լինի, յոյս ունեմ, որ մեր բոլոր երկիւղները արեւելեան-ասիական անցքերի վերաբերմամբ ի դերս կենան:

«Տեղեկութիւններ արտաքին քաղաքականութեան յիշատակ, առհասարակ, մեզ առանձնապէս չեն յուզում կամ անհանգստութիւն չեն պատճառում, բայց հեռու Արեւելքում տեղի ունեցող անցքերին մենք ամբողջ տարին հետեւում էինք մեծ հետաքրքրութեամբ: Այժմ կոխը վերջացած է: Եւ հաւատացեք ինձ, ինչ էլ պատահէր այդ երկրներում, զինուորական թէ առևտրական տեսակէտից, մենք միշտ ոյժ կունենանք դիմադրութիւն ցոյց տալ մեր այն մրցակիցներին, որոնք կարող են երևան գալ (յստիարարութիւններ):

«Բայց կայ աշխարհի մի ուրիշ մաս, ուր գործերի դրութիւնը այնքան հանդիստ և յուսալի չէ, որպէս հեռու Արեւելքում:

«Հայաստան խոսքը ահա արդէն մի քանի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԻՒՐԻԻԱՅԻՆ ԴՈՎԱՅԵՐԻՅ

X

Տրապիզոն

1877-ի ռուս-թիւրքական պատերազմից յետոյ ինչպէս բովանդակ փաղաք-Ասիայում, այնպէս և Տրապիզոնում հայերի և թիւրքերի փոխադարձ յարաբերութիւնները լարվեցան, որ վերջերումս քանի զնաց սաստկացան: Սրանից առաջ Տրապիզոնի թիւրքերը արդէն 2 անգամ փորձած են քրիստոնեաներին ընտելիլ անել, բայց չաջողեցան: Առաջին անգամ պատերազմի միջոցին էր. թիւրքերի մի խումբ յարձակվեց քրիստոնեաների աների վրա և սկսեց կոտորել, բայց այս վերջինները պատասխարւած լինելով աների մէջ՝ մեծ ընդդիմութիւն ցոյց տուին և թիւրքերից աւելի շատ մարդ ընկաւ: Միւս կողմից աղքեցիկ Նէմիլ-օղլին մէջ մտաւ և արգելք եղաւ ընդհանուր կոտորածին: Երկրորդ անգամ, սրանից 6—7 ամիս առաջ էր: Արևալուստ-օղլի անունով մի

հարուստ թիւրքի տանը հաւաքվեցան մահմետականների մօլլաները և զլլաւորները և ծրագրի պատրաստեցին, թէ ինչպէս պէտք էր գեղավորներին՝ կոտորել: Եւ իրօք կը գործադրէին, եթէ քաղաքի զինուորական հրամանատարը չը յայտարարէր, թէ ինքն կանոնաւոր զօրք կը հանէ փողոցները քրիստոնեաներին պաշտպանելու և եթէ թիւրքերը յարձակվեն՝ հրացանի կը բռնէ նրանց: Այն ժամանակ զաւաղիւնների զլլաւոր՝ Արևալուստ-օղլին կանչվեց Պոլիս, ամենքը կարծում էին, որ բէկը կը պատվի, բայց, ընդհակառակը, Ալեքիլին չընայանա առած էտ դարձաւ: Սակայն սեպտեմբերի 21 և 26-ին արդէն իրերը տարբեր հանգամանք ունէին: Սաստիկ զբոսում էր տիրում և թիւրքերը շատ լաւ գիտէին, որ կառավարութիւնը պիտի չարգելէր և նրանք կանխապէս պատրաստված, յանկարծ ամեն կողմից չըրջապատեցին և ուղղակի չարք առաջ բերին անգլէն հայերի մէջ, երբ ոչ մի առիթ չը կար մէջտեղ այս վերջինների կողմից: Իսկ այս անգամ զինուորական իշխանութիւնը՝ ինչպէս երեւում է ստացված տեղեկութիւններից, ոչ թէ միայն չէ խափանել կոտորածը, այլ ուղղակի խրախուսել և առաջնորդել է փող ու թիւրքերին կով...

Այժմ մի երկու խօսք էլ ընդհանրապէս Տրապիզոնի առևտրական նշանակութեան մասին: Տրապիզոնի զլլաւոր կարեւորութիւնը նրանումն է կայանում, որ ամենամօտ դուռն է Եւրոպայի և Ալեքսանդրիայի նահանգներին և մանաւանդ միջնորդն է Պարսկաստանի առևտրի: 1883-ից ի վեր, երբ Կովկասից վերցվեց Պարսկաստանի համար տրանզիտի իրաւունքը, Տրապիզոն սկսեց առաջանալ որովհետև բոլոր ապրանքներն այնուհետեւ այս կողմն ուղղվեցին և այժմ փոխադրութեան միջոցները չեն բաւականաւորում օրից օր աւելցող պահանջին: Ճիշդ հայտնելու համար՝ Տրապիզոնի վրայով Պարսկաստան մտնում են տարեկան 35—40,000 հալ ապրանք, զլլաւորաբար.

Բամբակեղէն	10,000,000 ֆրանկ
Ատուղեղէն և բրդեղէն	2,500,000 »
Թէյ	1,200,000 »
Շաքար	1,000,000 »
Զանազան	2,800,000 »

Գումարը

17,500,000 ֆրանկ	
Այս ապրանքից՝	
Անգլիան տալիս է մօտ 12,000,000 ֆրանկ	
Ֆրանսիան » » 2,000,000 »	

Աւստրիան » »	2,300,000 »
Միւս երկրները միասին 1,200,000 »	
Բուն թիւրքային, որ Պարսկաստանի անմիջական դրացին է, այդ 17 միլիոնից բաժին է ընկնում միայն 100,000 ֆրանկ:	
Իսկ Պարսկաստանն ուղարկում է տրանզիտ՝	
Տրապիզոնի վրայով, 8 միլիոն ֆրանկի ապրանք,	
Շալ և մետաքսեղէն	1,700,000
Գորգեր	2,700,000
Թէմբէքի	2,300,000
Զամիչ	800,000
Զանազան՝ ապրանքն չոր միլիոն	
զլլաւոր, ախիոն, բուրդ, խէժ և այլն 1,000,000	

Գումարը

8 միլիոն ֆրանկ	
Տրապիզոնի վրայով Հայաստան մտնում է տարեկան 20 միլիոն ֆրանկի ապրանք, որից՝	
Անգլիան ուղարկում է (զլլաւորաբար մահմետականութեան ապրանք և ապա չալ ու երկաթեղէն)	8 1/2 միլ.
Աւստրիա՝ (պարսկաստանի զգեստ, շաքար, չուլում)	33 1/4 »
Ֆրանսիա՝ (շաքար, կօֆէ, աւելեղէն և այլն)	2— »
Ռուսաստան՝ (կերութիւն, սպիրտ,	

ամիս է, որ դրանք հասնում են մեր մտքերը: Չեղ լայնի է, որ ներկայ տարվայ մայիսին երեք մեծ պետությունների դեսպանները, իրանց կառավարություններից ստացած հրահանգների հիման վրա, առաջարկեցին Բ. Գրանը մտցնել օրենքների մէջ մի քանի փոփոխություններ՝ պաշտպանելու նպատակով հայերին այն սարսափելի տանջանքներից, որոնք խորը կերպով յուզեցին Անգլիան: Այդ առաջարկությունները եղել էին մեր նախորդների ժամանակ:

«Երեք դեսպանների պահանջների միտքն այն էր, որպէս զի քրիստոնէայ պաշտօնականների մի որոշ թիւ մտցնէր վարչական մէջ, որ կատարւարում է այն նահանգները, ուր հայերը մեծ թիւով են ապրում: Ինչ չափ անախորժ է, որ պետությունները կարող են գալ թիւրքի մի կրօնի մի ուրիշ կրօնից աւելի պաշտպանելու դիտարկութեամբ: Կատարելով մի այնպիսի ընդարձակ կայսրություն, որպէս բրիտանականն է, մենք հետեւում ենք անպայման անկողնապահութեան սկզբունքին: Թագուհին թագաւորում է մահմեդականների աւելի մեծ թիւի վրա, քան թիւրքաց սուլթանը: Մենք պարտաւորւած կը լինէինք, եթէ զերազմէինք մի կրօնի մի ուրիշ կրօնին: Մենք միշտ ցանկացել ենք միատեսակ արդարութեամբ վերաբերուիլ զէպի երկու կրօնների ներկայացուցիչներն եւս:

«Ես երկմտիկ կը լինէի, եթէ Բ. Գրան արված առաջարկությունը իւր բանակցություններից կողմնապահութեան որ և է նշուէ: Ես կարող եմ հաւատարմութիւն մեր մահմեդական հայրենակիցներին, որ նրանք կարող են սպասել թագուհու կառավարությունից նոյնպիսի անկողնապահութեան, որպիսին նրանք արդէն մի դարից աւելի վայելում են Հնդկաստանում:

«Մայիսին արված առաջարկությունները՝ իրանց էական գծերով ընդունվեցին սուլթանից: Ես աշխատեցի թիւթեացնել այդ գործը՝ առաջարկելով խառն վերահսկող յանձնաժողով կազմակերպելու ծրագիր, բայց սուլթանը զերազմեց դեսպանների առաջարկած խմբագրությունը իմիջից: Եթէ այդ թէֆօրմները իրագործվէին, կը ստանաին հայերը ցանկալի բարօրութիւն, խաղաղութիւն և հանգստութիւն: Բայց արդեօք նրանք կարող են իրագործվել:

«Եթէ ինքն սուլթանը կարողանար համոզվել, թէ անհրաժեշտ է արգարութեամբ վերաբերվել զէպի հայերը, այն ժամանակ մի և նոյն կը լինէր, թէ որպիսի թղթի վրա են գրված նրա խոստումները: Բայց եթէ սուլթանը չի կամենայ արգարացի լինել և չի բարեհաճի վերաբերվել հայերին սրտակից կերպով, այն ժամանակ ամենալաւ օրէնքն ես անօգուտ կը մնայ: Այն ժամանակից, որ գոյություն ունի թիւրքիսն, միակ միջոցը ներգործելու նրա վրա՝ թէ մեզ և թէ բոլոր եւրոպական պետություններին համար իրան՝ սուլթանի վրա ներգործելն է:

«Բայց եթէ սուլթանը չը համոզվի—իսկ Կ. Պոլսից ստացված տեղեկությունները միևնույն կան չեն—ուրեմն ինչով այդ բոլորը կը վերջանայ: Այդ հարցին ես կը պատասխանեմ, որ թիւրքաց կառավարությունը, չը նայելով պետու-

թիւնների բոլոր դաշնագիրներին և խորհուրդներին, ինքն է դնում զէպի ճակատագրական անդունդը: Բայց չը պէտք մտանալ, որ գոյություն ունի և մեծ պետությունների հեղինակությունը: Արդէն կէս դար առաջ մեծ պետությունները համոզվեցին, թէ անհրաժեշտ է կանոնադրել թիւրքաց գործերը, և ես չեմ կարծում, որ նրանք այժմ այլ կերպ մտածէին: Թիւրքիայի անկման վտանգը ոչ թէ այն հետեւանքները կը լինեն, որ նա կարող է առաջ բերել թիւրքիայի նահանգներում, այլ այն, որ հրեշտը կարող է տարածվել ուրիշ երկրներում և ընդհանուր եւրոպական խառնակութեան պատճառ դառնալ:

«Այդ կարծիքն ունենալով, մենք միշտ պաշտպանում էինք թիւրքիայի ամբողջական լակտիւրը: Այդ վտանգը, սակայն, վերացված չէ և ապագայում: Կարող է պատահել, որ որ և է պետություն յետ կը քայլի ընդհանուր համաձայնությունից և կը կամենայ գործը իր կերպ վճել: Ես բաղաւաղ եմ, որ կարող եմ ասել՝ այդ չի պատահի: (Ազգային ծախսարկություններ): Ես կարծում եմ, որ պետությունները միաբան կը լինեն՝ ընդհանուր եւրոպական գործի շահերը և նկատի ունենալով: Մի ուրիշ վտանգ կարող է առաջանալ սուլթանի խորհրդատուներից, եթէ նրանք կերակայեն, թէ կարող են ամեն բան անպատիւ կատարել:

«Բայց դա մեծ մոլորություն կը լինէր: Ես կարծում եմ, որ պետությունները վճեցին թիւրքիայի վերաբերմամբ միաբան գործը: (Շտապարկություններ): Թէ ինչպէս կը գործեն նրանք, ես չեմ կարող նախագուշակել—եւս չեմ կարող գիտնալ, թէ ինչ կը պատահի, բայց ոչ ոք չէ կարող ասել, որ պետությունները խլացել են զէպի մարդկանց տանջանքները: Բանակցությունների ժամանակ ոչինչ ինչ այնքան չապեցրեց, ինչպէս պետությունների հաստատ որոշումը՝ չընդհատել իրանց միաբան գործունէությունը: Միակ ընդհանուր և ազնիւ նպատակին հասնելու համար—քրիստոնէություն լրացողություն: (Շտապարկություններ): Կա շատ ուրախակի երեւոյթ է: Ես յայտ ունեմ, որ գործունէությունների այդ սեստմեք վերջ կը գնի զին աւուրված իսլամիզմի աւելումը:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑՔ

Կ. Պոլսից ստացված այն տեղեկությունը, թէ բոլոր պետությունների դեսպանները դիմեցին Բ. Գրանը՝ առաջարկելով նրան իրական միջոցներ ձեռք առնել՝ խառնակությունները ճնշելու համար փոքր Աթալայում, դանաղան բացատրություններն ասիլի է տալիս անգլիական մամուլին:

«Morning Post» լրագիրը կարծում է, որ դեսպանները սարսափելի պատասխանատվություն յանձն առան և հանդէս եկան մի սպառնալիքով: Դրի միտքը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ թիւրքիայի գրաւումը: Պատրաստ է արդեօք Անգլիան մասնակցել այդ ձեռնարկությունը, հարցնում է լրագիրը: Եթէ պատրաստ չէ, ուրեմն հասել է ժամանակը որոշ կերպով յայտնելու այդ բանի մասին:

կաշ, բայց մանաւանդ ալիւր	1—
Մնացած երկրները	43/4
Գումարը	20 միլիոն ֆրանկ
Իսկ Հայաստան իր կողմից ուղարկում է Տրապիզոնի վրայով մօտ 10 միլիոն ֆրանկի ապրանք, այսինքն.	
Ոչխար, եղ և կով (թիւրքիա, յատկապէս Պոլս)	1.500.000 ֆ.
Ծխախոտ (թիւրքիա, Հոլանդիա և Անգլիա)	1.250.000 »
Կաշի (Ռուսաստան և Անգլիա)	1.000.000 »
Ընկուզի կոճ—loupes (Ֆրանսիա)	900.000 »
Լուբիա (Ֆրանսիա և թիւրքիա)	800.000 »
Աձի ժօրթ (Ֆրանսիա և Աւստրիա)	700.000 »
Սիսինդր, կտուտ, թիւթիք, բուրդ, բանջարեղեն, ձկնեղ, մեղրամոմ և այլն.	4.000.000 »
Գումարը	10.150.000 ֆրանկ

Այս յիշածները միայն Տրապիզոնի միջոցով եղածներն են, որովհետեւ Հայաստանի բուն կամ աւելի մերձաւոր նահանգները Սամսուն է, որի վրայով ստանում է տարեկան 20 միլիոնի ապրանք և արտահանում է 26 միլիոնի:

«Daily Graphic» լրագիրը կարծիքով, դեսպանների արած քայլը կրկին հերթական է դարձնում արեւելեան հարցը: «Եթէ այդ քայլը, —նկատում վերոյիշեալ լրագիրը,—որ և է նշանակութիւն ունի, այդ այն է, որ պետությունները վճեւ են մի անգամ ընդ միշտ վերջ դնելու այժմեան դժուարություններին: Այդ քայլը նշանակում է, որ Ռուսաստանը պէտք է դառնի Հայաստանը:

«Morning» լրագիրը աւելի էլ որոշ լեզու է բանեցնում և ասում է, որ ներկայ ծանր դրութիւնից դուրս գալու միակ ճանապարհն է փոխադարձ համաձայնութեան վրա հիմնված եռանդուն միջամտությունը:

Մի քանի լրագիրներ մասնացոյց են անում Արեւելքում սկսված բարդությունների վտանգի վրա: «St. James's Gazette» լրագիրը երկիւղ է յայտնում, որ իւրաքանչիւր փորձ վճեւելու թիւրքաց կայսրության այն մասերի վիճակը, որոնց մասին այժմ բանակցություններ են կատարվում, անպատճառ երևան կը հանի այն շահերի տարբերությունը, որոնք առայժմ գոյություն ունեն պետությունների մէջ ծածուկ դրութեամբ:

«Leeds Mercury» համարում է ներկայ դրութիւնը շատ անորոշ: «Մինչև անգամ նրանք, որոնք ամենից լաւ տեղեկ են թիւրքիայի և ջինաստանի անցքերին, ներկայ կրիտիկական վայրկեանում, —ասում է լրագիրը,—չեն վստահանում նախագուշակել, թէ ինչ կը լինի այդ չափազանց վտանգաւոր խաղի ամենամօտ վախճանը, որին մասնակցում են եւրոպական և ասիական պետությունները:»

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆԵԱԳՈՒԹԻՒՆ

Հրատարակչական ընկերությունը այս օրերս լայն է ընդայել բժիշկ վասան Արծրունու «Կըպրոցական առողջապահութիւն» ամսուհով աշխատությունը: Կա մի ձեռնարկ է մանկավարժների և դպրոցական վարչությունների համար, և իբրև մի ամփոփ աշխատություն դպրոցական առողջապահութեան մասին՝ կարելի է ասել, առաջին է մեր բժշկական—դպրոցական գրականութեան մէջ:

Հեղինակը այդ աշխատութեան մէջ խօսում է դպրոցական չէղբի, նստաբանների, ուսուցման եղանակի, դպրոցական հիւանդությունների, ֆիզիկական կրթութեան, առողջապահական-բժշկական վերահսկողութեան մասին: Վերջին հարցի վերաբերմամբ հեղինակն առաջարկում է մեր դպրոցական վարչություններին մի ծրագիր, որը իր գործնականութեամբ միանգամայն նպատակաւոր մարմն և իրագործելի է, բաւական է միայն, որ մեր հոգեւոր իշխանութիւնը տրամադրութիւն ցոյց տայ ուղարկութեան առնել այդ ծրագիրը: Եւ այդ ծրագրի իրագործումը մի անդեմաճգնի կարիք է, եթէ ի նկատի ունենանք այն սարսափելի փաստերը և իրողությունները, որոնց հեղինակը առաջ է բերում հարցը՝ եկեղեցական-ժխական և թեմական դպրոցների կենսիցի: Փաստերից երևում է, որ մեր դպրոցների

լի գումարից թիւրք կառավարությունը ծախսում է ամբողջ նահանգի հանրային կրթութեան համար, ինչ էք կարծում—250.000 դրուշ, այսինքն 21.000 ռուբլի: Կարծեմ կարելի է հաստատաբան ասել, որ թիւրքիան՝ դպրոցական գործի վրա կատարած ծախքերից չէ, որ մնանկալած է, իսկ մի և նոյն ժամանակ նահանգի միւլֆթիւն երին և մօլլան երին տալիս է 300 հազար դրուշ, այսինքն 28.000 ռուբլի տարեկան: Վերոյիշեալ 3 միլիոն ռուբլուց քրիստոնէաները տալիս են մեծագոյն մասը. միայն զինուորական տուրքը կազմում է 250.000 ռուբլի:

Ընդհանրապէս, օսմանեան կառավարությունը Տրապիզոնի նահանգից քաշում է՝ բոլոր ծախքերը դուրս հանելուց յետո՝ մօտ 2 միլիոն ռուբլի տարեկան, դեռ մարտային եկամուտը չը հաշուելով:

Տրապիզոնից Բայրութի 194 քիլօմետր է, իսկ այնտեղից Երզրում, 120—ընդամենը մինչև Երզրում 314 քիլօմետր. այս ճանապարհը գնում են ձիով կամ կառքով 6—8 օրում: Կ. Պոլսի կառավարությունը՝ զանազան նկատումներով՝ արտօնություն չէ տալիս եւրոպացիներին՝ երկաթուղի չինել մինչև Երզրում և այնտեղից էլ Պարսկաստան, ու մասնաւոր չէ ուղում հաղորդակցութիւն

(Թիֆլիսի) հակառողջական և հակամանկավարժական անտանիկի պայմանների հորհուր, հիւանդացու աշակերտները կազմում են 40—780/6:

Խորհուրդ ենք տալիս մեր բոլոր դպրոցական վարչություններին ձեռք բերել «Կայրոցական առողջապահութիւն» և աշխատել իրագործել հեղինակի առաջարկությունները: Գրքի գինն է 50 կօպէկ:

ՆԱՄԱԿ ՊԵՏԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Նոյեմբերի 2-ին Այս բօլէիս կրկնակից ստացված մի մասնաւոր նամակից շտապում ենք հաղորդել հետաքրքիր մասերը, որոնք վերաբերում են այնտեղ պատահած վերջին խառնակություններին. «...Ամբողջ չուկան գոց է. բոլոր ապրանքները աւար առնուեցան. կոտորածը ընդհանուր է, թէ զիւր, թէ քաղաք բոլորն ալ մերկ են, եղ, կով, ոչխար, թէ ուտեստ կամ այլ ինչ՝ ամենքն ալ աւար գնացին: Քաղաքէն 90 սպանված և 190 ալ վիրաւորեալ: Մահաւաստությունը չը գիտեմք, որովհետեւ 15 օր է, որ տնեւում մէջ գոցուած ենք... Գիւղական կոտորածէն թէեւ լուր չունինք, բայց գիւղերը շատ սարսափելի է կըսեն: Վերջապէս ամեն կողմ ա՛ռ ու սարսափ, ամեն կողմ թշուառութիւն. մերկ, անօթի, բուկտան ժողովուրդը փողոցները դռնէ ի դուռ կը թափափի. տեմենք Աստուած ինչ կը պարգեւէ... Կէպքի օրը հոկտեմբերի 9-ին էր. երկինքն ալ կարծես այդ օրը սև էր:»

ՆԻԿ. ՍԱՔԻ.

ՆԱՄԱԿ ՄՈՍԿՎԱՅԻՆ

Հօկտեմբերի 27-ին Ռուսական տարին սկսվելու հետ միասին Կովկասից և մինչև անգամ Պարսկաստանից սկըսեցին լցնել համալսարանական քաղաքները նոսրաւարտ ուսանողներ և աղատ ունիւղները: Կըսանք շատերը գալիս են առանց որ և է նիւթական միջոցի. ոչ փող՝ ոչ էլ նոյն իսկ շատ անգամ օրինաւոր հազուստ: Զուրկ լինելով ուսման վարձը տալու միջոցից և չունենալով ապրուստի համար փող, այդ պիսիները ստիպված են լինում դիմել ընկերներին, «Ռուսաղական կասալին», որը Մօսկվայում հայ ուսանողների մէջ ահա 40 տարի է ինչ գոյութիւն ունի: Այդ «կասալին» ամեն տարի մուտք ունի երկու-երեք հազար ռուբլի և այնքան էլ երբ, ուրեմն այդպիսով, երբ ուսումնական տարին սկսվում է, «կասալին» ոչինչ չէ լինում, և եթէ լինում է՝ մի երկու, կամ երեք հարիւր ռուբլի, ոչ աւել:

Բայց բանը նրանումն է, որ փողի ամենահարկաւոր ժամանակը հէնց ուսումնական տարվայ սկիզբն է, երբ գալիս են նորաւարտ ուսանողներ ու դիմում «կասալին»: Դիմողների թիւն էլ տարուց տարի աւելանում է, որովհետեւ Մօսկվայի համալսարանի հայ ուսանողների թիւն էլ արագ կերպով աճում է: Այդպէս, օրինակ, այս անգամ «կասալին» պահանջում էին միանգա-

նը պատրաստել և դիւրացնել ուսական սահմանադրի հետ: Կժուար չէ գուշակել պատճառները: Եւ որքան աղմուկ ու դժուարություններ կանոնաւոր ճանապարհ չինելու համար: Տրապիզոնից Երզրում տանող մեծ ճանապարհը սկսած է չինվել 1856-ին և վերջացած ու բանելու սկսած է 1872-ին: Ուրեմն 314 քիլօմետր կամ 300 կերտ ճանապարհը չինված է 16 տարում: Մեծ արագութիւն չէ: Բայց աւելի սիրունը կայ: Տրապիզոնի մօտ ծովեզրեայ Կերասուէնը քաղաքից զէպի ներս, մինչև Կարահիսար քաղաքը 120 կերտ ճանապարհը չինված է 18 տարում, իսկ Ուրդուից, որ նոյնպէս մօտակայ ծովեզրեայ քաղաք է, մինչև Սերասուիա ճանապարհ չինելու ժամանակ, առաջին 9 կերտ տեղի համար 13 տարի է գործածված: Դեռ կատարելապէս վերջացած էլ չէ—21 տարի է հարկուրած (1862—1883) Սամսունից Սերասուիա՝ 50 կերտ ճանապարհ չինելու համար:

Այս թանշանները սքանչելապէս ապացուցանում են, թէ ինչ արագութեամբ է գործում թիւրքիան՝ երկրի մէջ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն ստեղծելու համար:

Ավանտես

միջ մօտ 700 բուրլի և բացի դրանից «կասսան» պէտք է իր հաշուով մօտ 10 մարդ պահի մի ամբողջ տարի: Մերժել նորակ ուսանողների այդ պահանջը՝ անկարելի է, այդ կը նշանակէ զրկել նրանց համալսարանից: Եւ ահա այդպիսով ուսանողների առաջ դրած է մի այդպիսի դժուար լուծելի հարց, որոնցից փող գտնել և օգնել չքաւոր ընկերներին: Եթէ ամէն մարդ իրաւ մարդ լինէր, այդ բառի ամենալաւ նշանակութեամբ, այն ժամանակ ուսանողները տարակուսանքի մէջ չէին ընկնի: Ինքնեղբ դասեցէ՛ք, նախկին ուսանողները պարտ են «կասսային» մօտ 15 հազար բուրլի: Եթէ այդ ահալին գուժարի գոնէ տասներորդ մասը վերադարձնէին, ահա և կը վճռէր այն հարցը, որը այժմ ի դուր աշխատում են վճռել Մօսկովայի ուսանողները: Մակայն պարտք առած փողերը վերադարձնող համարեա ամենին չը կայ:

Ինչպէս վերև ասեցինք, «կասսային» պարտ են մօտ 15 հազար բուրլի: Ծիծաղելի է ասել, այդ գումարից անցեալ տարվայ ընթացքում վերադարձրել են ընդամենը... 180 բուրլի, որից հարիւր բուրլին մի անձնաւորութիւն է միայն տուել: Երկարաբանելը, կարծում ենք, աւելորդ է, վերջին փաստը բաւական է նախկին ուսանողներից շատերի այժմեան բարոյական պատկերը տեսնելու համար: Իսկ եթէ ցանկացող լինի այդ վերին աստիճանի անբարեխիղճ պարսնների ազգանուններն իմանալ, թող զայ Մօսկովա և նա ուսանողներից կը ստանայ մի շատ մեծ ցուցակ: Եւ այդ ցուցակի մէջ նա կը տեսնի այնպիսի անուններ, որոնց այժմ այս կամ այն քաղաքում պատւաւոր անձնաւորութիւններ են համարում, և չքեղ սարում են: Եւ այդ ինչ ժամանակ: Այն ժամանակ, երբ իրանց հայրենակիցները, իրանց ընկերները, հեռու հիւսիսում ոչ թէ չքեղ, այլ ամենահամեստ սարկուղ միջոցից էլ գուրկ են:

Այլ է մեղաւորը: Մեր խորին համոզմունքով հէնց այդ անարժան մարդիկ: Չէ որ, պարսններ, եթէ դուք «կասսայից» փող չառնէիք, այդ փողը կը մնար իր տեղում և այժմ ձեր տեղը ուրիշը կը ստանար, գոյէ ձեզանից շատ և շատ արժանաւորը: Եթէ այժմ Մօսկովայում կան երկուստարգներ, որոնք ասորուտի համար ամեն տեսակ ներդրում են կրում, իմացէ՛ք, որ դրանց այդ ներդրումն մէջ գցողը դուք էք: Գուր վերցրիք դրանց կօտէկները, այդ չքաւորների հացի փողը, և եթէ դրանք այժմ ստիպւած կը լինեն թողնել համալսարանը և այդպիսով զօրկ մնալ գիտութեանից, կրթութեանից, որի անարժան աղէտները դուք հանդիսացաք, դրա մեղքը միայն ձեզ վրա է: Եւ դիտէ՛ք թէ այդ ձեր խայտառակ վարմունքը ինչ անուն ունէ, վերցնել պարտքով փող ու յետոյ չը վերադարձնելը —այդ կը նշանակէ ոչ թէ միայն երդմնազանց լինել իր խօսքին, այլ և գոյ լինել: Միթէ այդ ձեր վարմունքին կարելի է մի ուրիշ անուն տալ: Միայն նա չէ գոյը, ու գիշերով ծածուկ է գողանում, այլ և նա է գող, ու մի բան է վերցնում, նախօրոք քաջ գիտեմալով, որ այդ բանը չէ վերադարձնելու: Եւ դուք ամենաստոր գողերիցն էք, դուք գողացել էք, կողոպտել էք ոչ թէ հարուստին, այլ աղքատին, այն էլ ձեր աղքատ ընկերներին:

Գիտե՛ք ձեր դէմ դատարանին՝ ուսանողները չեն ուզում: Նրանք դիմում են աւելի խիստ դատաւորին՝ հասարակական կարծիքին և ձեր խղճին, եթէ միայն այդ վերջինը ձեր մէջ դեռ գոյութիւն ունի: Ուսանողները կարող են հրապարակ հանել ձեր անունները և հաւատացած եղէք, որ վաղ թէ ոչ դուք կը կարգաք ձեր անունները լրագրի էջերում, իսկ այդ հաղիւ թէ ձեզ համար դուրեկան լինի:

Ուստի ինչեղբ ձեր բարոյական պարտականութիւնը, ինչեղբ համալսարանում անցկացրած ձեր օրերը, այն սուրբ իրէականներ, որոնց պաշտպան էիք հանդիսանում ուսանողական առգիտօրիաների մէջ: Միթէ կհանրի պիտոյ ան վերջնականապէս ոչնչացրել է ձեր մէջ՝ ձեր ամենալաւ ձգտումները, միտքիդ է ձեր մէջ ուսանողին: Ահա եկել են Մօսկովա նոր ուսանողներ, դրանք նիւթական միջոցից գուրկ են և դրանց պէտք է օգնէ այն «կասսան», որը մի ժամանակ օգնում էր և ձեզ, բայց «կասսան» այլ ևս փող չունի: Ուրեմն միթէ այս անգամ էլ այնքան անխիղճ կը լինէք, որ անուշադիր կը թողնէք այս հրաւերն էլ: Չէ՛ք կարող:

Կամ թէ չէ՛ք ուզում միանգամից վերադարձնել ձեր պարտքը, գոնէ մաս մաս տուէ՛ք, այդքանի համար էլ ձեզանից հնորակալ կը լինեիք: Այլ, կա՛նգնահանց

ՆԱՄՍԿ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՍԻՑ

Հոկտեմբերի 31-ին

Մի քանի շաբաթ առաջ գաւառագետը առաջարկել էր մեր հասարակութեան՝ Վաղարշապատ գիւղը քաղաք դարձնելու. սակայն հասարակութիւնը իր ոյժից բարձր համարելով քաղաքի ծախքեր հոգալը և, որպէս գիւղական ժողովուրդ, միանգամայն կապւած լինելով հողի արդիւնաբերութեան հետ, չը համաձայնէր այս առաջարկութեանը և ամսիս 29-ին ներկայանալով գաւառապետին, մերժեց այդ հարցը:

Հոկտեմբերի 29-ին նշանակւած էր գիւղական տանուտէրի ընտրութիւնը: Մեր տանուտէրը, որ գիւղական լեզուով կոչւում է գլ ա վին, պէտք է կառավարէ ոչ թէ միայն Վաղարշապատ գիւղը, այլ և նրան շրջապատող 4—5 գիւղեր ևս, այս պատճառով ժողովիւն էին թէ Վաղարշապատի և թէ նրա շրջակայ 4—5 գիւղերի հասարակութիւնները, որ ձայների բազմութեամբ՝ ընտրեն մի տանուտէր: Սակայն 10—12 ժամ աղմուկներ հանելուց յետոյ ցրվեցին, չը կարողանալով ընտրութիւն անգամ կայացնել:

Կրա պատճառը բաւական պարզ և հասկանալի կը լինի, եթէ մի կողմից աչքի առաջ ունենանք գիւղական տանուտէրի պարտականութիւնը և նրան տուած իրաւունքները՝ հասարակութիւնը կառավարելու գործում, իսկ միւս կողմից —այն անձնաւորութիւնները, որոնք առաջարկւում էին: Առաջարկւած թեկնածուներին հասարակութիւնը ճանաչում է թէ անձամբ և թէ գործով. դրանցից շատերը նոյն պաշտօնով տարիների ընթացքում ծառայել են հասարակութեանը և ոչ մի օգուտ չեն տուել, բացի միայն գիւղական ծախքը հարկւորներից մի քանի հազարի բարձրացնելով, և հետևապէս գիւղացու տարեկան հարկը աւելացնելով: Այնու ամենայնիւ, այսօր մեր հասարակութիւնը, փոխանակ համբաւելութեամբ արժանաւոր տանուտէր ընտրելու, ընդհակառակը մի քանի խմբերի է բաժանւել և խմբերից ամեն մէկը, անձնական և թշնամական հաշիւներով կուրացած, աշխատում է ոչ այնքան արժանաւոր տանուտէր ընտրելու, որքան իր կիրքը առաջ տանելու և հալածակ խմբի թեկնածուին ոչնչացնելու: Նոյն խմբերը, զանազան չափն պատճառներից զերդւած, միմեանց դէմ կուր են մղում, միմեանց ձեռնում են, իսկ մեր գիւղի այժմեան տանուտէրը, փոխանակ հասարակութեանը խաղաղեցնելու, և կուրացնելու բաժանելու, ընդհակառակը ինքն էլ կուր մէջ է մտնում:

Եւ զարմանալի չէ, որ այսպիսի պայմաններում դուրս են գալիս ամեն տեսակ թեկնածուներ և միմեանց գլուխ կտրելով աշխատում են ձեռք բերել տանուտէրի պատասխանատու՝ և մեծ բարեխաղութիւն պահանջող պայտօնը:

Ա. Օհանջանեան

ՆԱՄՍԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, նոյեմբերի 6-ին

Ի հերքումն «Մշակի» հոկտեմբերի 26-ի համարում՝ Լըզրումի հայերի կոտորածի մասին տպած հեռագրի, պատիւ ունեմ խնդրել տպագրել առաջիկայ համարներից մէկում հետևեալը:

Մի քանի զինված հայեր յարձակեցին Լըզրումի ընդհանուր նահանգապետի և ժանդարմայի գլխաւորի վրա. նրանց վրա արձակած զենքերի հարուածից սպանվեց մի ենթասպայ: Այդ յանդուգն սպանութեան փորձը ընդհարում առաջ բերեց հայ և մահմետական աղաքանակութեան մէջ, բայց իշխանութիւնների անմիջապէս ձեռք առած ազդու միջոցների շնորհիւ, խռովարարները ցրվեցին և հանգստութիւնը վերականգնվեց:

Թիւրքաց ընդհանուր հիւպատոս՝

Էսապ

ՆԱՄՍԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, նոյեմբերի 7-ին

«Մշակի» № 125-ի մէջ տպագրւած էր Ներսէս քահանայ Ղամաղեանի նամակը, որպէս պատասխան իմ գրածի, որ հրատարակվեց «Մշակի»

№ 119-ի մէջ: Այդ նամակով իմ ասածները իրօք հերքւած չեմ համարում, տխուր իրողութիւնը՝ մնում է իրողութիւն, ուստի և երկար բանակութիւն առիթ չը տալու համար՝ վերջ եմ տալիս այդ կէտին:

Սակայն Ղամաղեան քահանայի նամակի մէջ մի ուրիշ կէտ կայ, որը անուշադրութեան տալ չեմ կարող: Դա 100,000 բուրլու կտակի խնդիրն է: Նամակագիր «Վանսթը» այդ կտակի մասին տեղեկութիւն չունի և Ղամաղեան քահանային, ինչպէս երևում է, չը գիտէ, թէ իր որ «Վանսթը» հետ գործ ունի, այնպէս չէր թոյլ տալ իրան այդպիսի անմիտ բան ասել:

Մենք Ղամաղեան քահանայից աւելի նախանձախնդիր ենք ազգային հաստատութիւնների անուամբ եղած կտակներին, ուստի որպէս զի եկեղեցին կորուստ չունենայ և խարդախութեան հեղինակը պատժվի, հրաբրում եմ տեղական հողեր իշխանութեանը՝ պատասխանատուութեան ենթարկել Ղամաղեան քահանային՝ պահանջելով որ նա բաց անի եղեղութիւնը այդ կտակի մասին:

Վանսթը

ՆԵՐՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մենք արդէն հաղորդեցինք, որ մտադրութիւն կայ Գիւղատնտեսական ընկերութեան բաժին բանալ Գանձակ քաղաքում: Կառավարչապետը հաստատեց բաժնի բացումը: Այդ մասին բոլոր գրադրութիւնը վերջացել է և կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը սրուշէ է առաջարկել իր անդամներից մի քանիսին գնալ Գանձակ ներկայ լինելու բաժնի հանդիսաւոր բացման, որ երեք տեղի կունենայ առաջիկայ կիրակի օրերից մէկում: Շնորհաւորում ենք զանձակեցիներին և ցանկանում ենք, որ նրանք լուրջ վերաբերվեն դէպի այդ նոր օգտակար հիմնարկութիւնը և աշխատեն նրա միջոցով բարձրացնել իրանց նահանգի տնտեսական դրութիւնը:

Վերջին հեղեղից առաջացած աղէտը աւելի մեծ է, քան թէ ցոյց է տալիս մեր Անդրկովկասեան երկաթուղու վարչութիւնը: Կվիրիլի կայարանի կամուրջը փուլ գալիս, գետի մէջ թափվել են բազմաթիւ ուղևորներ և մօտ 16 հոգի խեղդվել են: Ահա ինչ է պատմում այդ մասին մի ակահատես Բաթումի «Черноморскій Вѣстникъ» լրագրի մէջ: «Ես ակահատես էի աղէտին. 120 ուղևորներ անցնում էին ոտով Կվիրիլի վիտաւած կամուրջի վրայով, երբ յանկարծ փուլ եկաւ կամուրջը և ուղևորները թափվեցին Կվիրիլ գետը: Թէ ինչպէս ինձ աջողվեց անցնել կամուրջը և ազատվել —այդ Աստուած գիտէ: Սարսափելի տեսարան էր: Ատում են, որ մինչև 16 հոգի խեղդվել են: Իմ աչքի առաջ ողբ, լաց, աղաղակ, օգնութեան ձայներ, մէկը հօրն էր որում, միւսը երեխաներին: Տպագրելով այս լուրը, Բաթումի լրագրիչը շատ իրաւացի նկատում է. «Ինչի է լուռ անդրկովկասեան երկաթուղին: Ինչ բարոյական իրաւունք ունի նա ծածկել այդ աղէտը»:

Ամսիս 7-ին, երեքշաբթի, Թիֆլիսի արքունական թատրոնում կայացաւ «Հուգենօտներ» օպերային ներկայացումը՝ ի նպատակ Կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութեան: Մարգարիտա-Անժուս թագուհու դերը աջողութեամբ կատարեց տիկին Մարյադ, իսկ Վալէնտինայի դերը կատարող տ. Նիկիթա անջքան գեղեցիկ կերպով խաղաց, որ հասարակութիւնը մի քանի անգամ առանձին դուրս կանչեց և երկար ծափահարութիւններով վարձատրեց: Մարյադի դերում Օստրովիցովը նոյնպէս մեծ աջողութիւն ունեցաւ: Չը նայելով բարեգործական նպատակին, թատրոնը միայն երեք քաւորը մասով լի էր: Արդիւնը եղել է 710 ռ., ծախս 410 ռ., զուտ հասույթ 300 բուրլի:

Ներկայ նոյեմբերի վերջը գինու վրա ակցիզ դնելու ծրագիրը կենթարկվի մանրամասն ըմբնութեան ֆինանսների մինիստրութեան մէջ:

Այս օրերս լոյս տեսաւ Պարիզում մի գիրք, որ իր վրա դարձրեց ոչ միայն մասնագէտների, այլ և լրագիրների ուշադրութիւնը: Դա դոկտոր Տուրուզի հետազոտութիւնն է խեղադարձութեան նախն և թէ գործիական էր և մասնաւոր մի քանի մեղեդիներ իրանց ներդասանցութեամբը

la Folie» վերնագրերը: Այդ գիրքը պարունակում է իր մէջ այն բոլորը, ինչ որ մինչև այժմ գիտնականապէս պարզված է խեղադարձութեան և հոգեկան հիւսնդութիւնների մասին և այն դիտողութիւնները, որ արել է ինքը հեղինակը իր պարափունքների միջոցին: Գիրքը աշխատում է վճռել մի շարք գործնական խնդիրներ և, մասնաւորապէս, կարծիքով, մի դարաշրջան է բացում խեղադարձների բժշկութեան պրակտիկայի մէջ:

Մի ուսու կին՝ Լեբեդեվա, որ թարգմանել է թուրքերէն Պոչկինի և Լերմոնովի գրուածքները, այժմ թարգմանում է Տուրուզի «Տէր և Մշակ» վեպը:

Մեր լրագրի № 124-ում լոյս տեսած Ազարեան պատրիարքի հեղքման մէջ մի սխալ է մտել. նամակի տակը չէ գրված ստորագրութիւնը, որ է հետեւեալը. «Բարտուղարութիւն հայ կաթողիկէ կաթողիկոսարանի»:

Ինչպէս յայտնի է, բժիշկ Խալկին գնացել էր Հնդկաստան՝ փորձեր անելու խօլերայի պատուածման վրա ուղիղ այն տեղերում, ուր մշտապէս թագաւորում է խօլերան: Փորձերը մեծ աջողութիւն են ունեցել: Հիւսնդութիւնը 18 անգամ նուազել է այն տեղերում, ուր պատուածումը գործադրված է եղել: Պատուածւած 43,000 հիւսնդների հետ ոչ մի փորձանք չէ պատահել պատուածման միջոցին:

ԳԵՆԱԲԵԳԻՑ մեղ գրում են, «Հոկտեմբերի 29-ին այստեղի հիւսնդի գահլիճում, սիրողների մասնակցութեամբ, առաջին անգամ մէկ հայերէն ներկայացում տրվեց, յօգուտ ծխական ուսումնարանի: Խաղաղին «Երեւոյի թուրք»: Խումբը երգեց մի քանի կտոր ժողովրդական երգեր Զէյթունի շրջանով: Զուտ արդիւնք գոյացաւ 75 բուրլի: Հանդիսականները զոհ մնացին: Պատիւ ուսուցիչ Սինանեանցին, որը անխնայ կերպով աշխատեց թէ ներկայացումը գլուխ բերելու և թէ երգեցիկ կումբը պատրաստելու համար: Ցանկալի էր, որ սրանով չը վերջանայ, այլ տարին գոնէ երկու երեք ներկայացումներ տըրվեն, որոնցից գոյացած փողը մեր աղքատ ուսումնարանի համար արդիւնքի աղբիւր կը լինէր և ժողովուրդը բարոյապէս կը մխիթարէր»:

ԵՐԵՎԱՆԻՑ մեղ գրում են, «Վերջերս սաստիկ փոփոխական եղանակներ են լինում. երբեմն անձրևներ են տեղում, երբեմն փոթորիկներ բարձրանում և երբեմն էլ ցրտեր անում: Այն այդինքնում, որոնք անբաղ էին մնացել, խաղողը սաստիկ վնասվեց: Նոր-Բայազետի կողմերում մեծ քանակութեամբ ձիւն է եկել»:

ԱՐՏԱԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՆԱՄՍԿ ԱՌՍԻՍԻՑԻՑ

Վ. Ի. Ե. Ն. ա, հոկտեմբերի 29-ին

Անցեալ կիրակի օր Մխիթարեան միաբնութիւնը տօնեց իր աբբա՛օր՝ գերապայծառ Արաքն Այալեանի քահանայութեան յիսնամեակը: Իսկ այսօր մի հաջկերպ խաղաղեց համակրելի աղքատակոյուսին մօտ նորա յարգողներէն շատերը, թէ հայ և թէ գերմանացի:

Անցեալ կիրակի օր առաւօտեան պատարագեց հայր Այալեան Վանքին եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր կերպով, ի ներկայութեան խառն ժողովրդի, ի հարկէ, ամենամեծ մասամբ գերմանացի, որ մեծ ուշադրութեամբ հետեւեալ հայկական արարողութիւններին:

Նա որ ստէպ լսած է Արեւմտեան եկեղեցւոյ երաժշտութիւնը և բաղադրած է զայն Արեւելաւոր հետ, պիտի խոստովանի, որ առաջինը անմիտելի առաւելութիւններ ունի թէ իբրեւ աւելի քաղցրաւոր և թէ աւելի մշակված. մինչդեռ վերջինը մի գեղարուեստական անկատար գործ համակրելի է, գոնէ եւրօպական տեսակետից: Սակայն այն երաժշտութիւնը, որ եւ լսեցի, թէ և հայկական, սակայն բարեփոխված, եւրօպական շատ մօտ բերված էր և այսպէս կարողացաւ թէ գոհացում տալ եւրօպացիներին և թէ հետաքրքրական և գլուխ լինել, պահելով իր արեւելեան նկարագրը: Երաժշտութիւնը թէ ձայնակն և թէ գործիական էր և մասնաւոր մի քանի մեղեդիներ իրանց ներդասանցութեամբը

